

Karneval i Cuba

– Et rejsebrev fra sommerens karnevaller
af Michael Schou

Når ordet karneval nævnes, er Rio de Janeiro sædvanligvis den første association, til trods for at adskillige lande i samme hemisfære har lignende karnevals-traditioner. Tænk på Trinidad, Haiti eller New Orleans (Mardi Gras). Men det brasilianske karnevals kommercielle succes er en realitet, og har med sin let tilgængelige samba næsten fået monopol på billedet af karneval som et sorgløst konfetti og glimmer-bestrøet orgie i eskapisme.

Det cubanske karneval adskiller sig fra det brasilianske på mange måder. Sambaskolernes overdådighed og ekstravagance vil man ikke kunne genfinde i Cuba. Det cubanske karneval er ikke et velfungerende og strømlignet show, hvor optog på optog afløser hinanden i rasende fart. Her er intervallerne mellem optogene nogle gange så store at man flere gange tror at aftenen er slut. Det artistiske niveau bevæger sig fra optog med professionelle dansere til optog der næsten ikke kan falde mere fra hinanden. Det sker f.eks. ofte at deltagere forlader deres pladser for at vinke, snakke eller posere for familie og venner. Men det cubanske karneval er cubanernes eget. Her vil man ikke kunne opleve turister som propper dollarsedler ned i pigernes udskæringer. Der er ingen tvivl om det seksuelle moment i cubanernes måde at danse på, men det er til gensidig brug og har ikke det brasilianske sexsupermarkeds negative aspekter i form af prostitution, voldtægt etc. I Cuba kan man også deltage i karnevallet uden frygt for at lide samme skæbne som de mange hundrede dræbte eller tusinder sårede som den brasilianske storby karneval efterlader.

Det cubanske karneval afholdes i perioden fra

medio juli til medio august, men ikke nødvendigvis på de samme tidspunkter i de forskellige provinser. Strukturen er næsten den samme i alle provinser. Man har en karnevalsrute med en hovedtribune, hvor en jury bedømmer optogene. Det er et milieu som især tiltrækker et familiepublikum. Så har man områder, hvor der spilles dansemusik og findes spiritus- og madsalg. Her er det primært unge som befinder sig.

Havana

Havanas karneval har siden 1972 været henlagt til byens strandvej, Malecón. Her kan man betragte de forskellige karnevalsgrupper, comparsas, defilere forbi for at stoppe op foran hovedtribunen og konkurrere på kostumer, tema, koreografi og musik. Et traditionelt karnevalsorkester anvender storetrommer, lilletrommer, et større arsenal af conga-trommer, koklokker og sartenes. Sartenes er to stegepander, som ved hjælp af et stativ er spændt fast til kroppen og anslåes med stikker. Desuden omfatter orkestret en blæsergruppe bestående af trompet og basuner.

Man konkurrerer også på opbygning og udsmykning af karnevalsflåderne, carrozas, som mest af alt ligner rullende udgaver af natklubben Tropicana. Disse fleretagers illuminerede uhyrer med skrattende højttalere trækkes af traktorer og er bemandede af danserinder og 15–20 mands orkestre.

Havanakarnevallet tilbød i år 16 forskellige comparsas og carrozas, blandt dem nogle af hovedstadens mest legendariske comparsas, f.eks. La Jardinera og El Alacran. El Alacran, skorpionen, har været med

siden 1908. Det sceniske højdepunkt hos El Alacan er når heksedoktoren Ta-Cuñenque slår kæmpeskorpionen ihjel. Denne comparsa illustrerer med sine spanske, kinesiske og diverse afrikanske elementer Cubas sammensatte kultur. La Sultana, sultaninden, er et cubansk kineseri/perseri som har deltaget i karnevallerne siden 1940. Sultanens udvalgte ledsages af et hof bestående af haremskvinder, prinser og orientalske fantasifigurer. La Sultana øvede i en gård tæt ved min bopæl, så jeg havde mulighed for at følge med i prøverne, som startede ca. en måned før karnevallet. Det mest fascinerende var måske den fortættede stemning af fysisk udfarenhed og totale hengivelse til trommernes tale som både dansere og publikum udviser. Eller den loyalitet og naive stolthed som osede langt væk, når medlemmer af La Sultana strøg igennem gaderne med deres turbans og

kapper.

Los Payasos, klovnene, fra 1940, deltog med sine jonglører, akrobater, rulleskøjteløbere, cykelartister, stærke mænd og den helt store succes hos børnepublikummet, – den kinesiske styltegænger. Sukkerrørsarbejdernes syndikats carroza tog sit udgangspunkt i markens omgivelser: de tropiske sommerfugle, den ubarmhertigt brændende sol, skyer, regnbuer og den nødvendige og forfriskende regn. Det civile mandskab i de væbnede styrker havde også deres carroza. Et naivt udseende rumskib, som besejrer universet i fredens navn, – og samtidig en hyldest til den tredje verdens første astronaut, cubaneren Arnoldo Tamayo.

Omkring dansemusikscenerne møder de skrappeste dansere op for at demonstrere deres kunnen. Cubanernes dansegilde er veldokumenteret med de

(Foto: Michael Schou)

mange rytmer og danse som Cuba har exporteret, – chachacha, mambo, rumba og la conga. La conga er jo netop en stiliseret udgave af karnevallets rytme, og havde et stort boom i 40'ernes USA.

Nogle gange ankommer danserne i grupper på to eller tre par og excelerer i lynhurtige partnerskift og frapperende koreografi. Luften fortættes af seksuelle signaler fra en dans, hvor hoftepartiet er den ubønhørlige dynamo, der sætter blodet i kog og gør danserne modtagelige for orkestrenes ildfulde og pågående tekster. I år var det grupperne Irakere og Los Van Van som især tiltrak danserne, og når f.ex. Irakeres kor introducerede omkvædet i et nummer og vekslede med forsangeren Oscar Valdes *inspiraciones* opstod der undertiden ekstatiske og tumultagtige scener, hvor grænserne mellem kollektiv hoftevidende besærker gang og masseslagsmål syntes flydende.

Karnevallet er jo ikke nogen nyhed for Havanas beboere og det omtales ofte med en blasert og slet skjult gaben. Mange finder det kedeligt og dårligt iscenesat, – at spontane udfoldelsesmuligheder drukner i overorganisering. Man kritiserer også politiet for at administrere deres opgaver med overdreven nidkærhed, og henviser i stedet til karnevallet i Cubas sydøstlige provins, Santiago, ca. 1000 km væk.

Santiago

Kan man trodse en ulidelig varme, har man tålmodighed til at investere mange timer dagligt i at kæmpe for sit værelse og et bord i restauranten, på et af de overbookede hoteller, er man indstillet på at tilbagelægge alle strækninger til fods, – så er Santiago stedet, hvor man kan opleve karnevallet bringe en hel by i kog.

Allerede fra morgenstunden er der fuld gang i Casa de la Trova, troubadurernes hus, hvor regionens mestre samler et veloplagt og kvalitetsbevidst publikum. Og udenfor kan man f.ex. høre traditionelle

son-orkestre (tres, guitar, bas, claves, maracas, bongotrommer/klokke og trompet) spille i parker og underholde folk, der står i kø ved et stoppested, ligesom der også er rig lejlighed til at støde på fænomenet Órgano Oriental. Det er hånddrevne mekaniske gadeorgler, der blev importeret fra Frankrig i sidste århundrede, men som nu også bygges i Cuba. De akkompagneres af en »levende« rytme-gruppe bestående af guiro, conga-trommer og timbales. Hotellerne genlyder af øvende musikere, der også udfolder store vaske og strygeaktiviteter. Overalt høres radioens karnevalsprogrammer, der består af de samme 20–30 plader spillet i forskellig rækkefølge, kun afbrudt af annonceringer af aftenens aktiviteter, som vil finde sted på de mange opstillede scener i byen.

Når mørket begynder at falde på, gennemkrydser gaderne af de mange forskellige karnevalsoptog. Her adskiller Santiago-karnevallet sig afgørende fra Havana-karnevallet på et væsentligt punkt, – publikumsdeltagelsen. Enhver kan frit hægte sig på hvilket som helst optog så længe man har lyst. Det er dog klart at man hopper fra når optogene ankommer til hovedtribunen, hvor de forberedte indslag skal bedømmes.

Karakteristisk for Santiago er også cornetta china, den kinesiske obo, som er vandret fra Havanas kineserkvarter til Santiagos karneval. Den er blevet en uerstattelig del af lydbilledet som eneste blæser i den type comparsa, som hedder la conga. Af andre typer comparsas kan nævnes paseo, hvor man foruden slagtøj har en blæsersektion bestående af trompeter, basuner og saxofoner. I Santiago er der etnisk bestemte optog, f.ex. Comparsa Carabali Olugo, og man hører også chancleteros, dansegrupper, som med deres smældende sandaler danner komplicerede rytmiske mønstre.

Karnevallerne i henholdsvis Santiago og Havana har selvfølgelig mange fælles træk, men det er i det caribiske og gæstfri Santiago at man for alvor mærker

(Foto: Michael Schou)

karnevallets kollektive eufori.

PS. Kunne man overføre elementer fra det cubanske karneval til det danske? – tjah! Hverken de mange turister som i stigende grad besøger Cuba eller de fastboende udlændinge finder det øjensynligt attraktivt at deltage i den cubanske folkefest. Udlændinge ses oftest kun som passive og skræmte tilskuere. Dette skyldes sandsynligvis både karnevallets voldsomhed og at dets sociale/kulturelle sammenhæng og baggrund kan være svær at trænge igennem og forstå for udenforstående. Derfor har det cubanske Institut for Turisme også valgt at lave et decideret turistkarneval, hvor dans og musik er flyttet væk fra sin

traditionelle sociale sammenhæng og placeret i ferie- og badecentret Varadero. På samme måde kunne man også transcribere optagelser med cubansk karnevalsmusik og aflure koreografi hos dansegrupperne og derefter rekonstruere det i Danmark, ligesom man utvivlsomt kunne lære noget om hvordan et større arsenal af slagtøj kan udnyttes maximalt. Alle disse ydre virkemidler kan selvfølgelig godt transporteres, men sjælen i karnevallet, koden til trommernes tale og nøglen til forståelse af dansens love, dynamik og æstetik, hviler på en lang tradition og et etnisk/socialt spændingsforhold, som nok for evigt vil være cubanernes hemmelighed.